

VZTAH MEZI VÝCHOVNÝMI STYLY RODIČŮ A HOUŽEVNATOSTÍ U DOSPÍVAJÍCÍCH DĚTÍ.

Výchovné styly rodičů mají zásadní význam pro psychologický a emocionální vývoj dospívajících. Tyto styly formují způsob, jakým mladí lidé vnímají sebe sama, řeší konflikty, a rozvíjejí odolnost vůči výzvám (Darling & Steinberh, 1993). Autoritativní výchova, charakterizovaná podporou a jasnými hranicemi, je spojena s vyšší sebeúctou a lepší emocionální regulací. Naopak, autoritářský a permissivní styl může vést k problémům v emocionální adaptabilitě a seberegulaci (Baumrind, 1978).

Teorie o výchovném stylu podle Čápa (1996) zdůrazňuje význam interakce a komunikace mezi dospělými a dětmi v procesu výchovy. Definuje výchovný styl jako soubor výchovných prostředků a způsobů, jakými jsou tyto prostředky uplatňovány v každodenní praxi. Tento přístup upozorňuje na to, jak volba a způsob užití těchto prostředků ovlivňují celkovou atmosféru ve vztahu mezi dospělými a dětmi, což má následně značný dopad na vývoj a chování dětí (Čáp, 1996).

Duckworthová (2017) ve svých průkopnických studiích identifikovala houževnatost jako klíčovou vlastnost ovlivňující úspěch a odolnost jedinců vůči překážkám. Její výzkum ukázal, že houževnatost, skládající se z dvou hlavních složek, vytrvalosti a vášně pro dlouhodobé cíle, má významný vliv na úspěšné dokončení studia a překonávání životních výzev. V jejích studiích bylo zjištěno, že houževnatost má významný dopad na úspěch ve školním prostředí a při překonávání životních výzev.

Výzkumy ukazující, že výchovné styly rodičů mají vliv na rozvoj houževnatosti u dospívajících byli provedeny na Katedře aplikované psychologie a behaviorálního výzkumu v městě Chennai v Indii. Autoritativní styl, který kombinuje podporu s jasnými očekáváními, je často spojován s vyšší houževnatostí, zatímco autoritářský nebo permissivní styl může tento rozvoj potlačit. Důležité je, jak rodiče komunikují s dětmi, stanovují pravidla a podporují jejich samostatnost a zodpovědnost. Studie byla provedena na 406 studentech. Výsledky ukázaly pozitivní korelaci mezi autoritativním výchovným stylem a houževnatostí dětí. Naopak, permissivní a autoritářský výchovný styl s houževnatostí významně nesouvisely. Tyto nálezy zdůrazňují význam podpůrné, ale výzvám odpovídající výchovy pro rozvoj houževnatosti u dospívajících (Fatima, Zeba & Kaur, Birender & Kamran, Tabish & Aftab, Rabia, 2021).

Dospívání je vývojová fáze mezi dětstvím a dospělostí, charakterizovaná významnými fyzickými, psychologickými a sociálními změnami (Steinberg & Silk, 2002). Důležitým aspektem je budování vazby mezi rodinou, vrstevníky a vnější společností (Simmons et al., 1987). Paulson (1994) se věnoval otázce vztahů mezi emoční inteligencí u adolescentů a jejich rodiči z pohledu vnímání rodičovského stylu a co rodiče dělají.

Naším záměrem bylo zaměřit se na vysvětlení, zda existuje vztah mezi výchovným stylem rodičů a houževnatostí u dospívajících jedinců. Byla použita datová matice, která obsahuje 300 záznamů dat od rodičů (matka 50 %, otec 50 %) a dospívajících dětí (dívek 59 %, chlapců 41 %) ve věku 15 – 20 let. V datové matici je zaznamenáno 29 % rodičů s autoritářským výchovným stylem, s autoritativním výchovným stylem 39 % a permissivní výchovný styl je zastoupen 32 % rodičů.

K analýze dat jsme využili statistický model lineární regrese. V této práci byla využita vícenásobná lineární regrese s jednou závislou proměnnou, kterou je houževnatost u dospívajících jedinců a čtyřmi regresory, mezi něž patří pohlaví a věk dospívajících jedinců, pohlaví rodiče a typ výchovného stylu rodičů. Po výpočtech v programu statistika jsme zjistili tyto ukazatele:

- koeficient determinace (R²) – kolik procent rozptylu naší závisle proměnné náš model vysvětluje
- upravený koeficient determinace (R² adj.) – ukazuje procento rozptylu při použití většího množství regresorů
- test statistické významnosti (F) – Fischerova F statistika testuje celkovou významnost modelu, tedy platnost nulové hypotézy, jestli se model jako celek statisticky liší od modelu, který předpokládáme, že neexistuje žádný vztah mezi nezávislými a závislou proměnnou
- p – hodnota – pravděpodobnostní hodnota, je koncept používaný ve statistice k určení významnosti výsledků testování hypotéz.

Hodnoty ukazatelů jsou uvedeny v tabulce č. 1.

Tabulka 1 - Ukazatele kvality modelu

R ²	R ² adj.	F – statistika	P - hodnota
0,190	0,177	13,824	< 0,001

Náš model může vysvětlit 19% rozptylu. Tímto vyjadřujeme, že regresory - pohlaví a věk dospívajících jedinců, pohlaví rodičů a typ výchovného stylu, mohou předpovědět 19% rozmanitosti, jak se liší dospívající v získaných bodech v testu houževnatosti. F – statistika nám ukazuje, že se náš model liší 13,824 s p- hodnotou < 0,001 tedy nižší než předem stanovená hladina významnosti (0,05), existuje dostatečný důkaz k zamítnutí nulové hypotézy, a předpokládá se, že existuje statisticky významný efekt.

Regresor výchovný styl v sobě zahrnuje všechny tři testované výchovné styly (autoritářský, permissivní, autoritativní) a dle ukazatelů vykazuje nejvyšší míru účinku. Všechny hodnoty statistické významnosti a míry účinku regresorů jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka 2 - Ukazatelé kvality regresorů

Regresor	F - statistika	P - hodnota	Míra účinku
věk dospívajících	1,698	0,194	0,006
výchovný styl	33,041	< 0,001	0,184
pohlaví rodiče	0,920	0,338	0,003
pohlaví dospívající	0,377	0,540	0,001

Podle vypočítaných výsledků lze předpokládat, že budou-li rodiče skórovat v testu výchovných stylů, u autoritářské výchovy, o jeden bod více, tak se v testu houževnatosti u jejich dětí zvedne hodnota o 0,441, u permissivního výchovného stylu se hodnota zvedne o 0,663. Standardizované regresní koeficienty nám ukazují míru, o kolik standardních odchylek se očekávaná hodnota závislé proměnné změní, když se příslušná nezávisle proměnná, v našem modelu jde o výchovný styl, změní o jednu standardní odchylku, přičemž ostatní nezávislé proměnné jsou drženy konstantní. U jiných regresorů se v našem modelu neobjevili statisticky významné hodnoty. Číselné ukazatele jsou uvedeny v tabulce č. 3.

Tabulka 3- Ukazatele obecné lineární regrese

Regresor	Úroveň	Houževnatost	t - hodnota	p - hodnota	beta
Průsečík		2,276	4,790	0,000	
Věk dospívajících		0,036	1,303	0,194	0,068
Výchovný styl	permisivní	0,663	8,064	0,000	0,494
Výchovný styl	autoritářský	0,441	4,984	0,000	0,304
Výchovný styl	autoritativní	0,000			
Pohlaví rodiče	matka	0,066	0,960	0,338	0,050
Pohlaví rodiče	otec	0,000			
Pohlaví dospívající	dívka	-0,043	-0,614	0,540	-0,032
Pohlaví dospívající	chlapec	0,000			

Z výsledku našeho modelu lze tedy předpokládat vztah mezi výchovným stylem rodičů a houževnatostí u jejich dospívajících dětí.

Literatura:

Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth & Society*, 9, 239-276. <https://doi.org/10.1177/0044118X7800900302>

Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487-496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>

Duckworth, A. (2017). Houževnatost. Síla vytrvalosti a vášně. Jan Melvil Publishing.

Fatima, Zeba & Kaur, Birender & Kamran, Tabish & Aftab, Rabia. (2021). Relationship between Grit and Parenting Style of Mother among Rural Adolescents of Indian Origin, (1). <https://doi.org/10.20944/202105.0732>

Paulson, SE (1994). Vztah výchovného stylu a zapojení rodičů s výsledky žáků devátých tříd. *The Journal of Early Adolescence*, 14 (2), 250–267. <https://doi.org/10.1177/027243169401400208>

Simmons, RG a Blyth, DA (1987). Přesun do adolescence: Vliv pubertálních změn a školní kontext. New York: Aldine de Gruyter.

Steinberg, L., & Silk, JS (2002). Rodičovství dospívajících. In MH Bornstein (Ed.), *Příručka rodičovství: Děti a rodičovství* (2. vyd., s. 103–133). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.